

Постапување на Трудовиот инспекторат по барање на
вработените во општините Делчево и М.Каменица

Извештај за квалитетот на јавните услуги во Делчево и М.каменица
и задоволството на граѓаните од нив

Истражувач Зоран Биковски

Општини Делчево и М. Каменица, 2019

Ова истражување е изработено во рамки на проектот „Граѓански ориентиран пристап при испорака на јавните услуги“ финансиран од Европската унија и кофинансиран Британската амбасада Скопје. Содржината на публикацијата е единствена одговорност на авторите и на никаков начин не може да се смета дека ги одразува гледиштата на Европската унија и на Британската амбасада Скопје.

РЕЗИМЕ

Истражувањето има за цел да даде одговор на задоволството на вработените во приватниот сектор, од општините Делчево и М.Каменица од постапувањето на Трудовиот Инспекторат по поднесени претставки. Имено во овие две општини доминираат текстилната индустрија и градежништвото, двете индустрии за кои важат како гранки каде и највеќе се кршат работничките права. Дополнителна бариера за вработените од овој сектор е затварањето и на канцеларите на Сојузот на Синдикатите на Македонија, а многу ретко освен во Рудник САСА има синдикална организација, па единствена институција каде вработените можат да побараат заштита на работничките права е Трудовиот Инспекторат. Како методологија за прибирање податоци беше употребено: а) Барања за слободен пристап до информации од јавен карактер б) Директна посета на просториите на Инспекторатот за да се утврди физичката достапност и дали јавно се дадени податоците за да може Инспекторатот да биде контактиран в) Сведочење на вработени или отпуштени работници од приватниот сектор г) Анализа на податоци за пријави од вработените кон граѓанските организации Хелсиншки Комитет за човекови права, Гласен текстилец и НВО „КХАМ“ Делчево д) Проверка на веб страната на Трудовиот инспекторат.

Согласно добиените податоци се гледа дека задоволството на граѓаните од квалитетот на услугите од оваа Институција е повеќе од незадоволителен. Сомнителен е и начинот на функционирање на вработените во Инспекторатот, за игнорирање на пријавите од вработените, релативизирање на состојбите со индикации дека всушност постои силна спрега помеѓу бизнис интересите. Доказ за тоа се огромниот број на претставки до граѓанскиот сектор наспроти пријавите кон Трудовиот Инспекторат. Покрај тоа што не постапуваат ефикасно и навремено, дополнително и самите вработени во Инспекторатот ги заплашуваат вработените дека најдобро им е да молчат оти може да останат без работа. Зградата каде е сместена службата не е обележана дека внатре се наоѓа оваа институција, а истата е недостапна за лицата со физичка попреченост. Одделението на Инспекторатот нема своя веб страна, а доколку поднесете претставка до Државниот Трудов Инспекторат немате никаков доказ дека сте поднеле претставка бидејќи е онлаин. Согласно информациите од граѓанскиот сектор повеќе од 700 претставки од двете општини дошле од вработените за прекршени работнички права. Ова е доказ дека состојбата е повеќе од алармантна и потребни се сериозни чекори за надминување на оваа трагична состојба.

ВОВЕД

Општините Делчево и М.Каменица се наоѓаат во крајниот исток од Република Македонија и се води како подрачје каде доминантна економска гранка претставува текстилната индустрија. Конфекциите обезбедуваат вработување за повеќе од 2 500 лица а околу 75% од вработените се жени. Сериозен проблем претставува затварањето на канцеларијата на ССМ во Делчево, а синдикалното организирање во текстилните погони е сведено само на теорија. Веќе подолго време двете општини ги тресат афери за чиста трудова експлоатација која може да се спореди и со робовладетелството, а поради сомнежот на поврзаноста на Текстилните газди со институциите, вработените многу ретко се решаваат да се жалат. Нормална е сликата да секоја сабота вработените во текстилните фабрики одат на работа и да работат прекувремено, а јавна тајна е дека дел од вработените враќаат пари на рака. Секој кој ќе пријави во Трудовиот Инспекторат, наместо да добие правда најчесто во најбрз можен рок останува без вработување. Долго време се чекаше и на предвидената обрска која произлезе од Социјалниот договор за формирање на Социјален Економски Совет во секоја општина за поефикасно подобрување на бизнис климата но и за следење на состојбата со работничките права. Во вакви услови главна улога за заштита на работничките права треба да има Трудовиот инспекторат. Улогата на Трудовиот Инспекторат е да врши инспекциски надзор и инспекциски работи од областа на работното законодавство. Трудовиот инспекторат исто така врши инспекциски надзор кај работодавачите и во делот на заштита при работа при што има право за изготвување и поднесување на барања за поведување на прекршочни и кривични постапки. Всушност, предмет на истражувањето е квалитетот на услугите на Трудовиот Инспекторат во Делчево, начинот на кој постапува и како ги охрабрува работниците да пријавуваат прекршување на работничките права, можноста по електронски пат да достават претставка, како и физичката достапност и транспарентото работење на институцијата.

Наоди од спроведеното истражување

Согласно методологијата, најнапред беа подгответи барања за Информации од јавен карактер и истите во два примерока беа поднесени во Трудовиот Инспекторат-одделение Делчево. На самата зграда не постои никаков натпис или табла која би укажала на постоење на оваа институција. Инспекторатот се наоѓа на втори спрат и до институцијата се доаѓа по два свиока, каде на самата врата се напишани имињата на вработените и институцијата. Канцеларите се недостапни за лица со попреченост а не постои можност ниту да се контактираат по електронски пат. За начинот на постапување на двата Инспектори го имаме интервјуто што неформално го имам спроведено со Инспекторите. На прашањето зошто не постапува за спроведениот штрајк во А.Д. „Палтекс“ таа даде два одговора: „Постапуваме само кога лично ќе дојде некој да пријави и јас немам право да постапувам таму бидејќи мајка ми таму работи“. Па нели тоа ви ја олеснува работата, ја прашав, но Инспекторката рече дека тоа било конфликт на интерес. Потоа го прашав Инспекторот, зошто не постапува кога има представка поднесена пред повеќе од 15 дена, а тој одговори дека за потешки дела има право да одговори или постапи во рок од 30 дена. Понатаму истражувањето не води кон веб страната на Државниот Трудов Инспекторат. На неа не постои телефон да се јавите и по телефон да пријавите повреда на работничко право или жалба од непостапување на Трудовите Инспектори од Делчево. Постои само телефон на кој може да пријавите работа на црно. Во делот на организациска структура наместо да ги добиете контактите на Регионалните канцеларии, ќе најдете само биографијата на Директорот на Трудовиот Инспекторат А. Х.. Постои и можност да пријавите и повреда на работничко право онлине и тоа да пријавите од личност која не го крие својот идентитет, а можете да пријавите и како анонимен пријавувач. И во двата случајеви немате доказ дека сте пријавиле неправилност, ситуација која ја пробавме и по која нема никаква реакција. Поразговаравме со лицата кои кај нас имаат пријавено повреда на работничките права и кои претходно се пожалиле во Трудовиот инспекторат. Една од нив е Весна Б. работничка од добро позната Текстилна фабрика која била повикана пред две години од страна на Директорот и и било кажано дека мора да оди сабота на работа како и сите. Весна му кажала дека работи 40 часа неделно и дека не ја зема ни минималната плата, но сепак се согласила да оди и сабота на работа. По завршувањето на работниот месец Весна

видела дека платата и е под минималната иако работи и над 180 часа. Тоа и се случило и наредниот месец и случајот го пријавила во Трудовиот Инспекторат. После 5 дена дошле двајцата Трудови инспектори, каде во нивно присуство била извршена од Директорот и и кажал дека таа повеќе во фабриката нема да влезе. Тоа било и закана по животот на Весна. Пред Инспекторите рекол дека тоа е негова фабрика, тука тој е господ и она веќе тука нема да влезе. Трудовите Инспектори мирно ја следеле сцената и барале да се помират. Весна зела боледување бидејќи и се качил притисокот поради ситуацијата. Сепак ова не било се, Директорот на Текстилната фабрика испратил инспекција од ФЗО кај Докторот што издал боледување и исто така и пратил барање до Весна да му исплати 40 000 денари оштета заради тоа што не била на работа. Весна благовремено го има внесено боледувањето преку препорачано писмо. Во меѓувреме дошол одговор од Трудовиот Инспекторат дека на Директорот на „ПАЛТЕКС“ му е укажано да го дефинира работното место и работното време на Весна, а за неисплатената минимална плата Инспекторот има одговорено дека според изјавата на Директорот и е дадено аванс. Доколку Весна не е задоволна може да си ги побара своите права по судски пат. По пријавата, лично го имам посетено Инспекторот при што тој рече дека работи по законот а ако Весна покрене судска постапка, тој и неговата колешка не одат на суд да сведочат оти биле Државни службеници, а за докажувањето дали има добиено аванс да си поведе судска постапка.

Не помалку е потресна и приказната на К. М. за неговото искуство во друга текстилна фирма. Имено, и по две години работа до 2017 година во фирмата на работникот му се давало минимална плата иако секоја сабота работел дополнително плус 5 часа, па така имал по 45 работни часа неделно. Лицето К.М. одбил две саботи да отиде на работа, по што добил отказно решение. Момчилов поднел пријава до Трудовиот Инспекторат но и до ден денес нема одговор.

Две госпоѓи вредни работнички од с.Црник се имаат обратено до НВО „КХАМ“ Делчево. Веќе 4 месеци работиме во текстилна фирма и парите ни ги даваат на рака, дали можете да ни помогнете да најдеме работа каде ќе бидеме здравствено и пензиско осигуруани. Ги прашав зошто не пријавите во Трудовиот инспекторат? На тоа само болно се насмевнаа и одговорија во ист глас: Трудовите Инспектори се врзани со газдата, а пак тој самиот изјавува пред сите нас дека двапати месечно пие кафе со Премиерот Заев.

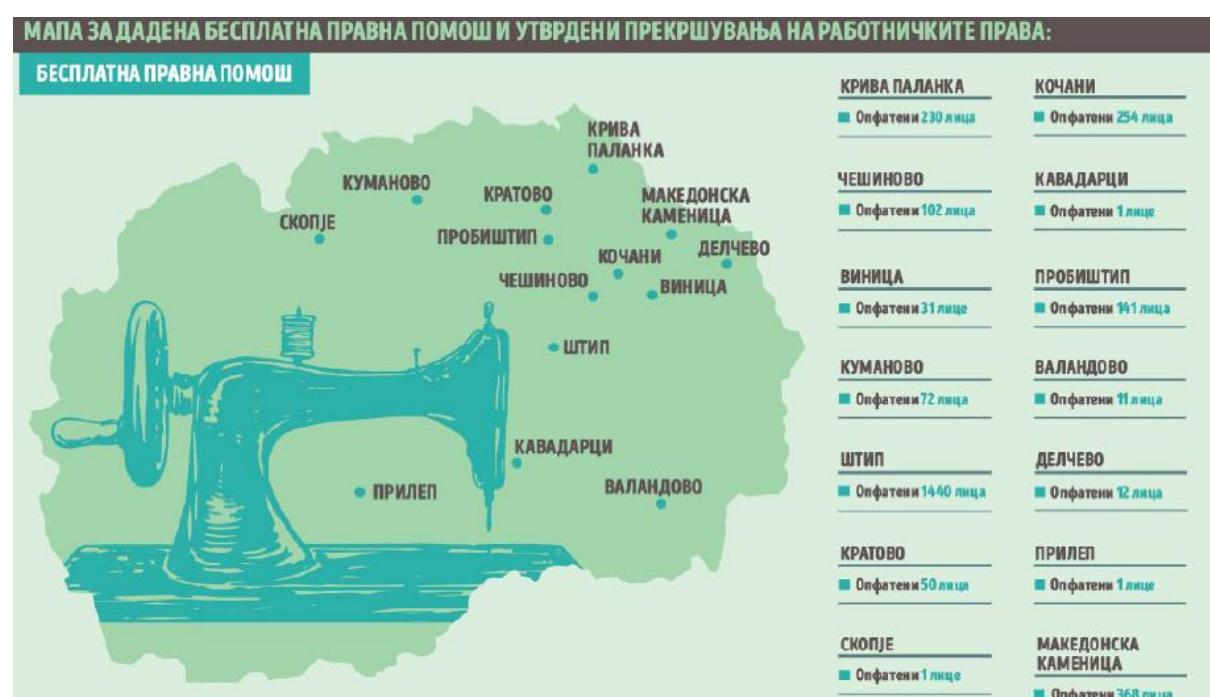
Да, се потсетив на статусот во кој стоеше на Здружението на граѓани „Гласен Текстилец“ дека Директор на текстилна фирма изјавува дека никој не му може ништо и дека на секои две недели пие заедно кафе со премиерот. Ова ме поттикна да побараме мислење од Кристина Ампева, лидер на ова здружение. Кристина вели дека согласно мисијата на нејзината организација, состојбата со правата на Текстилните работници е загрижувачки во целиот Источно-Плански Регион, но најзагрижувачка е состојбата во општините Делчево и М.Каменица. Во овие две општини не само што е сурова експлоатацијата туку постои и недоверба кон одговорните институции. Во М.Каменица главен проблем е што најпрво никаде нема објава како да пријават прекршување на право во Трудовиот Инспекторат, нема телефонски броеви од Трудовиот Инспекторат, кога пријавуваат работничките најчесто Инспекторите постапуваат после неколку дена, се издаваат решенија за отстранување на констатирани недостатоци со напомена доколку работникот не е задоволен може да си превземе судска постапка. Во најголем број од случаите после тоа работникот е усно отпуштен и доколку не напушти е под континуиран мобинг, па секако е принуден да напушти. Уште пострашна слика е дека попладне Газдите заедно пијат кафе на видно место, со што исказуваат единство, така да и ниту еден газда не прибира отпуштен работник од друго претпријатие. Како резултат на ваквите состојби веќе околу 60 жени започнаа со работа во „Винчини“ од Виница и „Амфенол“ од Кочани. Жените од М.Каменица патуваат во останатите градови но решиле да не бидат робови на домашните експлоататори. Кога се спомнаа робовите, се уште е во сеќавање првата репортажа „Танцот на текстилните робинки од Делчево“. Од тогаш поминаа повеќе од 4 години а состојбите наместо да се подобрят се влошуваат, иако З.Г. Гласен текстилец објавува и весник со колумни во кои отворено се пуштува за состојбите во текстилството.

Најрелевантна Граѓанска организација која треба да реагира за заштита на основните човекови права и слободи е „Хелсиншкиот Комитет“. Разговаравме со Игор Јадровски, Правник од организацијата кој ни го изјави следното: **Загрижувачка е состојбата со текстилните работници во источна Македонија. Најстрашно е што веќе работниците веќе и немаат доверба во институциите, додека пак истите се троми и неефикасни. Ние како невладина организација сме тампон зона помеѓу работниците и Инспекторатот затоа што кај нас можат да пријават, да останат анонимни, а ние да побараме Трудовиот Инспекторат да постапи. Што е уште**

пострашно барем 30% од тие што пријавуваат не знаат каде е сместен Трудовиот Инспекторат во толку мал град. Јадровски ни ги прати дијаграмите кои се јавно објавени на веб страната на Хелсиншкиот Комитет за пријавувањето за прекршени работнички права во Македонија но и Дијаграми и нивно мислење за прекршените работнички права за период 2017 и 2018 година. Дополнително ова здружение во месец Април објави и инфографик за перцепцијата за ефикасното постапување на Државниот инспекторат за труд. Истражувањето се однесува за периодот Август 2018-Март 2019 година и е достапно на веб страната на Хелсиншкиот Комитет но и на линкот http://www.mhc.org.mk/reports/920?locale=mk&fbclid=IwAR3z8VIQF5LndLaxnevU6APgi9C_nBJ4AtFh06aJoN2QtlycsNWF8Hjp_Jo#.XLAu-OgzbIV

Инфографик за состојбата со работничките права на текстилните работнички и работници за период март-декември 2017:

Инфографик за состојбата со работничките права на текстилните работнички и работници за период февруари-декември 2018:

МАПА ЗА ДАДЕНА БЕСПЛАТНА ПРАВНА ПОМОШ И УТВРДЕНИ ПРЕКРШУВАЊА НА РАБОТНИЧКИТЕ ПРАВА:

КРИВА ПАЛАНКА

■ ОПФАТЕНИ 51 лице

ПРОБИШТИП

■ ОПФАТЕНИ 1076 лица

ШТИП

■ ОПФАТЕНИ 2131 лице

МАКЕДОНСКА КАМЕНИЦА

■ ОПФАТЕНИ 830 лица

БИТОЛА

■ ОПФАТЕНИ 24 лица

КОЧАНИ

■ ОПФАТЕНИ 1109 лица

ПЕХЧЕВО

■ ОПФАТЕНИ 40 лица

ДЕЛЧЕВО

■ ОПФАТЕНИ 35 лица

СКОПЈЕ

■ ОПФАТЕНИ 10 лица

КРАТОВО

■ ОПФАТЕНИ 8 лица

КАВАДАРЦИ

■ ОПФАТЕНИ 2 лице

СВЕТИ НИКОЛЕ

■ ОПФАТЕНИ 2 лице

СТРУМИЦА

■ ОПФАТЕНИ 50 лица

ВАЛАНДОВО

■ ОПФАТЕНИ 1 лице

ОБЛЕШЕВО

■ ОПФАТЕНИ 5 лица

ЧЕШИНОВО

■ ОПФАТЕНИ 3 лице

ПРИЛЕП

■ ОПФАТЕНИ 2 лице

СВЕТИ НИКОЛЕ

■ ОПФАТЕНИ 2 лице

ПРИЛЕП

■ ОПФАТЕНИ 2 лице

БИТОЛА

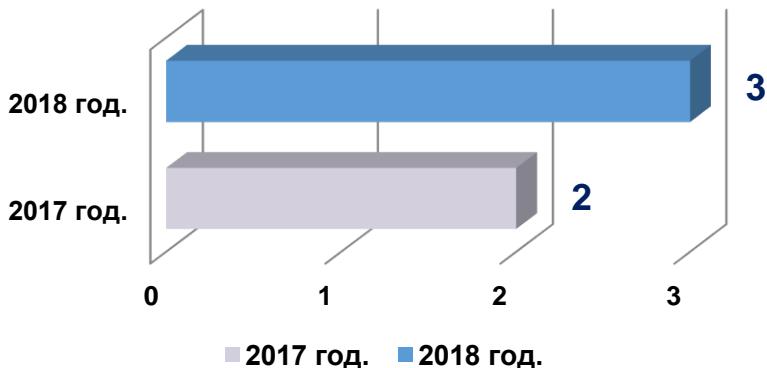
■ ОПФАТЕНИ 5 лица

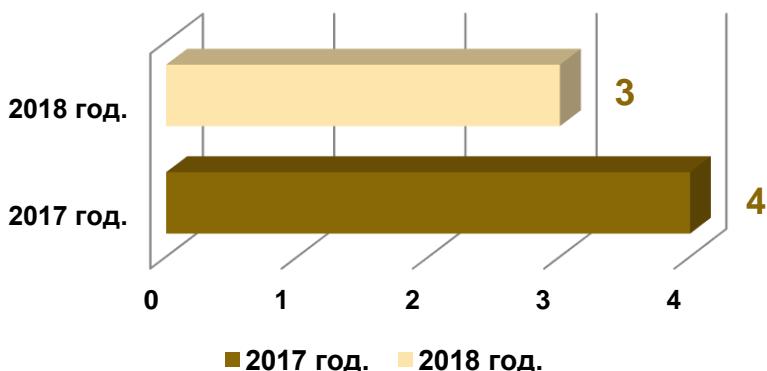
Во прилог се Инфографиците, при што нашиот фокус е на Делчево и М.Каменица. Во меѓувреме поднесовме барања од слободен пристап до информации од јавен карактер до Трудовиот инспекторат. Целта беше да се провери траспарентноста и отчетноста на институцијата и да се спореди обемот на пријавување а со тоа и довербата која ја уживаат како институција. Одговорите ги добивме на точно 30 ден од поднесување на барањата Во прилог се добиените одговори, преточени во Инфографици.

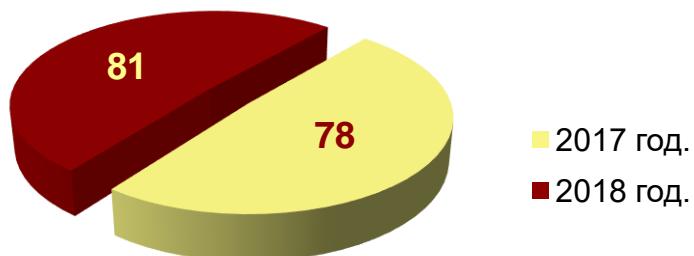
Број на прекршочни постапки во Делчево

Број на прекршочни постапки во Македонска Каменица

Вкупно решенија за отстранување на недостатоци на територијата на Подрачје Делчево

Проектот е финансиран од Европската Унија

Доколку направиме споредба помеѓу пријавувањето за прекршување на работничките права во Трудовиот инспекторат и пријавување кон граѓанските организации разликите се во сооднос 1 : 5. Ако во 2018 година се пожалиле 80 лица во Трудовиот Инспекторат само во Хелсиншкиот Комитет повеќе од 400 лица побарале совет или пријавиле прекршување. Очигледно е дека не даваат резултат решенијата со кои треба да се отстрануваат констатирани недостатоци, туку напротив дури и ги обележуваат работниците кои си ги бараат работничките права. Од тука, може да се каже дека пет пати повеќе пријавувања има во Граѓанските организации наспроти Трудовиот инспекторат. Истражувањето исто така потврди дека Инспекторатот делува во последен момент при истек на рокот, постапувањето му е неефикасно и со своето постапување воопшто не ги заштитува правата на работниците.

Заклучоци и препораки

Согласно приберените информации и утврдување на фактичката состојба видливо е дека има потреба од поефикасно дејствување на Трудовиот инспекторат и потреба од создавање на заштитни механизми за лицата кои пријавуваат прекршување на работничките права. Работниците од Делчево и М.Каменица немаат доверба во оваа институција и согласно резултатите ги даваме следните препораки:

1. Трудовиот инспекторат во Делчево видно да ја одбележи својата канцеларија и да обезбеди пристап за лицата со физичка попреченост. Дополнително потребно е да назначи и лице, кое би комуницирало со лицата со попреченост, а на таблата да има и телефонски број на лицето.
2. Трудовите инспекторат на секоја фабрика на видливо место да ги постави телефонските броеви во М.Каменица за да може работниците да ги добијат. Ваква практика има со Пазарната инспекција.
3. Пријавувањето во Трудовиот инспекторат да може да биде не само во канцеларија туку и по интернет или телефон.
4. Трудовиот инспектор да реагира во рок од три дена. По издавањето на решението на Инспекторатот за отстранување на неправилноста, Инспекторите се должни да утврдат дали е отстранета неправилноста и дали работникот трпи санкција од работодавачот за истото и да изготви записник за случајот.
5. Трудовите инспектори да сведочат во судски постапки и кривично да одговараат во случај на одбивање да сведочат или да ги релативизираат

фактите или даваат лажни искази. Исто така е потребно да одговараат и за заплашување на работниците или избегнување да постапат бидејќи нивни блиски работат во посочените фирмии. Всушност непостапувањето а притоа се информирани за состојбите, ги прави соучесници во криминал.

6 Државниот Трудов инспекторат треба да ги постави телефонските броеви на подрачните одделенија за труд. Исто така треба да се овозможи на лицата кои пријавуваат да имаат трага, доказ дека пријавиле неправилност. Со тоа ќе се анулира можноста за злоупотреба на службената должност на Д.Т.И.

Користена литература

1. Зоран Биковски (2013, 25 Јули), „*Танцот на текстилните робики од Делчево*“, Центар за истражувачко новинарство СКУП Македонија:
https://scoop-mk.blogspot.com/2013/07/blog-post.html?fbclid=IwAR2JNIGdTXtOJ5ULn1gv2KIEj3ZbHHMiVqYHsJqkgR8L13bfYe_86yqed6Q
2. Хелсиншки комитет за човекови права на Република Македонија:
http://www.mhc.org.mk/?fbclid=IwAR33Or_4WqJWNxT86yaFkbDsM0hszVuYQdLRyKPaeht1fpE743zZt123U4#.XLL1WDAzbIV
3. Здружение на граѓани „Гласен текстилец“:
<https://glasentekstilec.wordpress.com/page/16/?fbclid=IwAR2J6u-rt1FMmZh-eNKHfdgxVYamZnQIAx9Bn32gfLvwjEoyn5f-JWgoS5I>
4. Државен инспекторат за труд:
http://dit.gov.mk/?fbclid=IwAR33Or_4WqJWNxT86yaFkbDsM0hszVuYQdLRyKPaeht1fpE743zZt123U4

Funded by
UK Government

